

Ha megtanulja azt, hogy a saját munkájával szövött, himzett és díszített asztal- és ágyterítő stb. sokkal szebb, mint a drága pénzen vásárolt és a magyar ember érzésvilágától távol álló idegen portéka, akkor a saját nemzeti kultúrájából kitermelt bútorokkal és dísz tárgyakkal ékesíti lakását.

Ha majd belátja, hogy mind a saját, mind családja egészségét veszélyezteti, ha a konyhaajtó közelébe állítja a kutat s közvetlen melléje a disznóolat, trágyadombot és szépérzéke annyira fejlődött, hogy az egészségügyi szempontok mellett szépérzéke is felháborodik ezen, akkor majd megszünteti e lehetetlen állapotot.

Ha megtanulja azt, hogy abban a templomban 400 éve hirdetik az Isten ígését és az a faluvégi szent szobor már a kuruc-labanc világnak szemtanúja volt, akkor gondolja annak környékét is.

Ha megtanulja szülőföldjét tisztelni és szeretni, ha büszke magyar öntudatot nevelnek bele, amely nem abban nyilvánul meg, hogy félméterrel nagyobb hősi szobrot emeltet a szomszéd faluénál, hanem egészségügyi, esztétikai szempontból különbé óhajtja tenni azt a szülőföldet, melyen már ősei évszázadokon át éltek, akkor csinosítja, széppé teszi faluját.

Csinosítani, fásítani, virágosítani, kavicsoztatni, árkokatni stb. még a mai gazdasági válságban is lehet, minden nagyobb megerőltetés nélkül. Nem kell ehhez más, mint egy kis jóakarat, összefogás és megértés.

A faluvezetőknek tehát az lesz a kötelességük, hogy az iskolán kívüli népművelésen keresztül megosszák tudásukat a néppel, hogy az értékelni tudja a kultúrát, annak minden megnyilvánulását, törekvését és szépségét. A falu népének pedig mindezt magába kell fogadnia, hogy a magyar falu és minden lakójának házatája, lakása szép legyen. Ha a falu vezetői is, annak lakói is, megfogadják kis cikkem intelmeit, akkor nem lesz büzös pocsolya a faluvégen és sivár, poros, sáros köztér a falu közepén, ahol sápadt, beteges gyermekek szívják még tovább is tüdejükbe a bacillusok millióit, hanem valóban akácillat, muskátliis ablak, derűs napfény veszi körül a magyar falu népét és higgyék el, ily környezetben még a gondot, a megpróbáltatást is könnyebb lesz viselni.

Ablánczy József

KÁRPÁTALJA RUSZIN NÉPMŰVÉSZETE

Nem lesz érdektelen néhány vonással felvázolnunk a ruszin nép kultúrájának egyes szembetűnő pontjait, jelezzük azonban: nem célunk a részletekbe menő tárgyalás, hanem a sok apróbb, néha jelentéktelennek látszó, avatatlan szemlélőnek fel sem tűnő részlet megfigyelésén át egységes véleményalakítás, kerek, egész kép bemutatása.

Mindenekelőtt tegyük fel a kérdést: mi is az a népi kultusz, melynek fogalma tisztázásra vár?

Ha az esztétikai magaslaton álló művész fokozott érdeklődéssel fordul a népi sajátságok, ősi szokások és motívumok, dekoratív jelenségek felé, akkor mindezekből összevetni véli azt a nehezen határolható fogalmat, amelyet népi művészetnek nevezünk.

A művész természetesen nem elégszik meg a népi kultusz önkéntelen és ősi adottságokból fakadó meglátásaival, ezeken túlmenően rendezi a jelenségeket, közvetve uniformizál: megfigyeli a díszítések, formák, rajzok túlzott naívságát, színbeli különösségét, sokszor dekoratív esetlenségét,

sablonszerűségét és a maga gyorsabb alakító-leleményes képességén keresztül határozza meg a népi tárgy, alkotás jellegét, formáját, színezetét, sajátos tónusát. A művész, ha a népművészet eredetiségén keresztül alkot, nem lesz másolója többé a népi értékállománynak, eredetiségnek, hanem az öserőtől duzzadó népi művészet eredményeit a saját formai és esztétikai képzettségén, kifinomultságán átszűri, kristályosítja és ezzel egyéni művészetet, valamint kritikát ad, melyben azonban a tudatos népiség motívumai az uralkodók. Ennek a formai fejlődésnek esztétikai magaslatán állva a művész önmaga értékeit megfigyelő, öntudatos kutató lesz, akit azonban a népi jelenségek fölöttébb izgatnak; érdekükben felkutatja a népi művészet legmélyebb gyökerét, behatol a népi ízlés eddig fel nem derített mélységeibe, hogy onnan az ember- vagy tárgyábrázolásnak meglepően új és mégis jellegzetes formáit hozza napfényre.

Etnográfiai irányú kutató-kirándulásaim közben tapasztalhattam azt, hogy a ruszinok (kisoroszkok) népi művészete napjainkban a kifejlődöttség állapotában van. A művészi és díszítő készség kétségtelen jeleit mutatják a népi kultúra szerény munkásai, ezek az egyszerű felfogású és primitív lelkű emberek, akiknek munkáiban, szokásaiban nemcsak az ősi eredővel szoros összefüggésben lévő népi és tájművészeti jellegzetesség érzik, hanem egy egyedülálló, tisztán a fajra és ennek szokásaira visszaütő, kifejeződött és következetes rendszerkultúra, amely maga a sajátos ruszin népművészet. Megismertem azt az országgrészünket, amely e sajátos népi kultúrát teljes egységében és sértetlenségében fenntartotta. Ez a rész az Erdős-Kárpátok úgynevezett verhovinai részét teszi. A tulajdonképeni Verhovina nem más, mint a mármarosi völgykatlan; népművészetben vezet, élén a minden viszonylatban leggazdagabb ruszinföldi „főfaluvál”, Kőrösmezővel. A népművészeti fejlettség különösen a háziiparban hű képét tükrözi a ruszinok életkörülményeinek, lelkületi, motívumbeli rezgéseinek. A ruszin és a hucul népművészet eredetisége abból is látszik, hogy a tömegeladásra (gyári tempóval a városiak számára) készített tárgyaik nyomán beálló kaptafaszerűség mindmáig nem törte át az ő egyedülálló művészetüket. Népművészetük ma is szoros kapcsolatban áll a vallásos misztikán felépített és erősen papi hatás alatt álló, ősrégi hagyományaikkal. Nem hangzanék túlzásnak, ha azt mondanánk, hogy a magyar-országi falu művészetének megismerése a mai moderneskedő, a ruszin mértaniséghez igen közel álló művészetben is okozhatna forradalmat, vagy felrészíthetné a népi ízlést. Az eredeti ruszin népművészet igen távol áll a köznapi-ságtól. Arnyalatainak finomságaival és sokoldalúságával felkelti az érdeklődést. Helyenkint a naív precizitásba megy át; ez a fafaragásoknál igen jól látható. Nem unalmas, nem mindennapi: mindenféle megnyilvánulásában érezhető az egyszerű lélek még egyszerűbb kezdeti rúgója. És éppen ebben van a legnagyobb varázsa. Ami a legérdekesebb benne: láthatjuk és érezhetjük ezt a vonást a sokszor ismétlődő eredeti hangulat ellenére is!

A ruszin háziipar nemcsak eredetisége miatt marad örökké művészet (eltekintve a fentebb említett, begyökeresített misztikából származó sablonaitól), hanem azért is, mert annyira összenőtt a paraszti lélekkel, hogy egy ruszin kézműves alkotása mindig élénken visszavetíti, elének tárja annak a „jézusfaragó embernek” művészeti áhítatát, primitív és mindig megkapó vallásosságát, aki alkotott. Vegyük példának a ruszin kacagá-nyoknál (báránbörök belülről kiképezve; hátuk egyszerű festőtechnikával

díszített) azt, hogy egyetlenegy sem — hacsak nem apró részleteiben — hasonlít a másikra. Ez önmagában is lehetetlen volna, mert más és más az alkotójuk díszítőkészsége, vonalvezetése. Vegyünk egy még nevezetesebb példát: a ruszin ingeknek magas a nyakuk (ú. n. faranetli); ez a nyak túlszúfoltan díszített, de két azonos hímzéstömeget nem találunk, csupán főmotívumuk egy.

A háziiparos találékonysága csodálatos, mintha egészen itt élné ki magát. E mesteri biztosságban az az érdekes, hogy nem találjuk meg a következő felépítettség elvét, tisztán érezhetjük az elgondolás és a logikai alap hiányát! Ezt a tudatlanságot a játszó gyerek naív fantáziájához, primitív meglátásaihoz hasonlíthatjuk a legjobban; ez vezetí alkotásra. Ez az önkéntelen termékenység megmutatja a művész egyszerű énjének érzelmi megnyilvánulásait, különös lelkiállapotát, a természet fenségéhez való közelségét, mely telítve van rémes (hétféjú sárkány) és alázatos csodákkal. Ki tudna belelátni egy mármarosí ruszin menyecske lelkületi rezgésébe, aki az ő „legényé“-ről a kazajka (ködmön) készítése közben ábrándozva szöví gondolatait... Milyen mesebeli növény- és állatvilágot láthat szemei előtt, mikor minden alapgondolat nélkül, pusztán az öntudatlanságból fakadó reflex-cselekvési készséggel (automatikus vegetatív folyamat) különböző színű fonalakkal díszítve szöví, varrja ki báránybőr anyagú kazajkáját, lenből és a kender meglehetősen durva összeépítésű háncsából szőtt ingét. Ez az ing még akkor sem veszíthet értékéből, ha eladási célokból varázsoltá elő. A ruszin kézimunkák technikailag erős összeépítésűek, igen tartósak.

De vajjon miként alakulnak ki ezek a tulajdonságok?

A falu szemben áll a kulturált ember építészeti remekeivel, a városokkal. Nem lehet az egyszerű, paraszti leleményességet összehasonlítani, egy nevezőre hozni a tanult ember agyontanultan kifinomult kulturáltságával, szélesebb látókörével. Bár az első, úgy látszik, mintha lemaradna a második mögött, mégis az ő szokásaikon felépült tetteiket (helyenkint bármennyire különösen hatnak reánk), soha nem leszünk képesek utánozni, mivel ezek velük születtek: östehetségek. Technikai szokásaik begyökerezettségek, egyszerű embereknek, egyszerű eszközökkel és régi ösgyakorlattal rendelkezőknek szokásai, amelyek a század nyugodt fejlődő és kitermelő képességében fokozatosan önmaguktól fejlődtek. Az otthonában dolgozó falusi ember nem sajnálja az idő múlását, nem bánik fukaran vele. A gondatlanság akkor kezdődik, mikor a népi háziipar tömegmunkát állít elő, versenyezni akar a gyárral. Ez a gyors és a legtöbb esetben figyelmetlen tömegmunka a falu népművészeti értékének teljes lecsökkenését, az átlagos szint alá kerülését idézheti elő. A falusi ember ideje lassabban múlik, állani látszik, a városi „gépmember“ automatikusan vegetál, hajszolja a nagyobb kenyérharc és a gyors meggazdagodás lehetősége. Egyéni élete nincs. Ezzel ellentétben áll a falusi ember kezdetleges munkálkodásában rejlő öröm, a munka nagy hősköteménye, mely sok esetben a már „szükségtelennek“ tetsző aprólékoság határán mozog; ezzel a fölöslegesnek látszó kidolgozásbeli részletességgel, a minőségbeli alaposág jóságával tűnik ki a népi művészet. Mindkettő a nyugodt, viharmentes lelkületből és a munkára fordított idő okos kiszámításából adódik. Az is köztudomású, hogy a falu egyszerűbb népének igen nagy hajlama van a kellemes hatású, dekoratív vonalasságra és ha elő is fordulnak nem díszítő

vonallú, elrettentően, bántóan ható túlkapások, ezek az egyszerű életkörülmények, vallás és hit, babona vagy hagyományos lelkiállapot folytonossági következményei. Ezek a hátrányok azonban nem húzzák le a szépség mérlegébe tett kárpátaljai népművészetet. Tárgyainak érdekes nemessége, régészeti eredetisége mind az etnográfus, mind az esztéta érdeklődését felkeltik. Kárpátalja népének művészete: a kivarrott, szövött, faragott minták kellemes ornamentikai kevertsége. Az énekek, legendák, mesék egy titokzatos értékkincstárt alkotnak. Titokzatosak azért, mert a mai időkig semmiféle szempontból alapos vegyelemzésen nem mentek keresztül.

A ruténföldi kivarrott ruhaminták stílusa az orosz népművészetben gyökeredzik. Ehhez járul a szomszédoktól átvett divatok sokszerűsége. Ezek erős hatással voltak rá. A fokozatos fejlődés és a régi időkre visszanyúló származás kérdése igen bonyolult és nehezen hozzáférhető. Nemcsak Ruténföld néprajzi képe hiányos, hanem Szlovákiától kezdve Halics, Bukovina, Bulgária, Jugoszlávia képei is, sőt még a közben megszűnt szlovákiai részé is. És bár ez óriási munka, mégis a népi stílus szemszögéből a nagyorosz-kisorosz Keletet tüzetesebb áttanulmányozásnak kellene alávetni, majd egyes népi kultúrai (falugazdaság, falukutatás, szociográfia stb.) szemszögből is széjjelszedni, ezután újból egységesé tenni és csak így lehetne felismerni esetleg az őskorig visszanyúló gyökereket. A kárpátaljai nép helyi önértéke rámutattak már, de népművészeti eredetiségéről ma még nem lehet határozott véleményt mondani. A nagyoroszok W. Stasov-ja szerint az orosz díszítményeknek a finn-perzsa népi kultúrából való kifakadását nem lehet száz százalékgig elfogadni. Prágában 1935-ben gyűjteményes, származás szerinti kiállítást rendeztek, kapcsolatban a tájrészek népi szokásainak rövid, művészi keretbe épített leírásával. Itt a falu- és tájszármazás szemszögéből tisztán láthatóvá lettek a ruharészek és kivarrások váltakozásai és ez érthető is, ha arra gondolunk, hogy a ruha mindig szorosabb összefüggésben áll a hellyel, mint például a fadaragások, vagy az agyagipar. A huszti kézművesek faragott tányérjai dekoratív tárgyként fellelhetők a verhovinai faházikók belső berendezésében, Stavnától (kisebb falu) Terebesig; hucul fakeresztet akármelyik templomon, vagy fából épített kápolnácskán láthatunk, de a különbséges íz a varrás mintázásánál a legszembetűnőbb. Azon sem szabad csodálkoznunk, ha egyik faluból a közvetlenül mellette fekvő faluban már merőben ellentétes elemcsoportba kerülünk.

A ruszin népművészet négy főtájon alkot egységes egészet. Kárpátalja déli részén van Verhovina, melyet mint alapotívum a „kereszt-kötés” jellemez. Az itt élő népművészek főként piros, kék és fekete cérnával díszítik mondanivalójukat. Ez a táj az Erdős-Beszkidek kiugrásos hegyormain húzódik, a mai orosz határ mentén, a Stuzicse, Ljubna, Bisztra, Verhovina és Uzsok falvaktól le délkeletre, az Ung, Latorca folyók felső folyásán Hidegpatak, Alsó-Verecke, Ökörmező, Podobovec, Pereszlő falvakon keresztül és Ökörmező felé kanyarodik be. A nyugati részről az Ung és Turja völgye, keleten a Borzsa folyó, majd a Tisza, Talabor, Nagyág és Tarac folyók medre következik. Az Ökörmező—Huszt között elterülő tájon „lyiszak”-oknak (erdészek) mondják őket, míg a Tisza felső folyásának délkeleti részén lakók neve általában „hucul”. Ez a *huc* tőszóból ered, rablót, betyárt jelent. Szabatosan átültetve magyarra: olyan Rózsa Sándor-féle szegénylegény, betyár, szegények gyámolítója és gazdagok

kifosztója. Eredetileg a szomszédos lyiszákok adták nekik ezt a gúnynevet apró hegyilovaik neve után.

Maga a Verhovina alig termő, igen szegény terület. Általában kultúra nélküli táj, ólszerű, kéménynélküli faházikókkal. Az emberek és állatok együttélését mindössze egy, a famennyezetig érő, palánkszerű kerítés választja el. A kenyér kukoricalisztból készül. A ruházat alapanyaga az egész durván hancstalanított kender. E területnek csak elenyészően csekély részét foglalja el gazdagabb rész. Mindenütt nagy a szegénység.

A Turja folyó völgye, Vorocsó falutól kezdve Turjavágáson, Poroskón, Turjasebesen és Ploszkojenen keresztül egészen Galambosig vezet, közel Szolyva városához. Itt ú. n. „turjai” típusú kivarrások divatoznak. Jellemző rájuk a jellegzetes fekete tónusú minták közé ékelte színes foltok és a sokféle technikával díszített kivarrások virtuóz játéka. Lényegük: a „keresztvarrás” rendszernélküli, kaotikus változásai, fehér cérnámásnicskákkal és „fonácskákkal”, ezek fonallebegések és kidomborodó, a szövetszíntől sok esetben 3—5 milliméternyire is kiálló, vastag pamutöltések. Más a női ing szabása is. A turjai kézimunka különösen szerényen hat. Egyes falvakban a férfiingek ujjai és gallérjai csekélyen díszítettek, sőt el is maradnak. Az egyik kézimunka hasonlít a másikhoz. A mármarosi tájon fehér férfiingek az uralkodók, simán, egyszerűen, minden dísz elhagyásával. A turjaiak a verhovinaiakkal szemben aránytalanul tehetősebbek, ami népi tárgyaikon is észrevehető. A világháború előtti években a szövést és fadaragást erősen művelték, de a mindjobban fejlődő városi és gyári tömegipar lassankint háttérbe szorította őket. Ma is láthatunk faragóművészeket közöttük és kirándulásaink alkalmával házról-házra járva, szép és ősrégi szekrényeket, asztalokat, kanalakat, polcokat. Ezek sokféleképpen, de mindig eredeti ornamentikával díszítettek, faragottak, égetettek. Az eredeti díszítési alapot délen a lengyel, szlovák és magyar lakosság erősebb keveredése révén jobban kitörülte. Ott, ahol megmaradt a kivarrat, egy egész keskeny, kivarrott betét formáját vette fel, amit nemritkán könyvből másoltak ki. Itt-ott ezek a sablonos minták nem ízléstelenek, de nem keltenek régies hatást és nem mutatnak régibb eredetre. Maradtak ugyan egyes oázisszerű helyek, ahol remekül szőnek, pl. Nagy-Lucskán (Munkács mellett), Sevlyusban, a Nagyszőlőss alatti falvakban, de itt viszont a szövés rajzában erősen érezhető a magyar-román hatás. Gyönyörű, élénkszerű, összetett vörös csíkok, vegyesen váltakozva zöld, kék, sárga virágokkal. Valójában ezeknek igen kevés közük van az ősrégi motívumok mértani és tónusbeli szoliditáshoz.

A harmadik táji és típusbeli kivarrásforma a lyiszákok („erdészek”) táján, Felső-Szinevérnél kezdődik, ahol a nők hosszú ingeket hordanak. Ez a táj délre terül el a mármarosi síkságig, a pravoszlávizmus központjáig, Herincsen és Dráhón keresztül, ide számítva Uglya, Szeklence, Veléte, (a magyar) Visk falvakat és a Borzsa folyó nyugati katlanját a Dolha, Boronka, Kovácsrét, Kerecke, Bereznék és Dusinó falvakkal. E tájat Mármarosnak hívják. Itt az előbbiektől nagyobb mértékben elütő hímzés, az ú. n. „naprostó” vagy „poprusti”. A minták pamuttal és gyapjúval a színdalgon síma rajzot adnak, amely az alapanyagon pontosan kiugrik, szembe-tűnik. A vastag fonál, összefolyva a vékonyal, plasztikusan kidomborodó felületet ad. Falutól-faluig változó e kivarrások formai nagysága. Így például a női ingeken nagy derékszögű háromszögek, melyek az ujjat végig

betöltik (Alsó-Szinevér népviselete), viszont Dolhán keskeny csikok a középre helyezett keresztekkel váltakoznak.

A lányok ruháin a kivarrásokat — megkülönböztetésül a menyecskék-től — színes beszövésekkel pótolják.

A napraforgót és tengerit termő mármarosi síkságon lépten-nyomon érezni az élet tiszta jóságát. Az aszonyok tarka-barka ruhácskákban pávaskodnak és a zordabb idő beálltával szépen hímzett bőrmellényt vesznek fel. Itt már selyemből készült ruhatartozékokat is hordanak. A menyecskék szalagos koszorúkkal ízlésesen díszítik fejüket. Üveggyöngyből nyakláncot viselnek. Ezek, bár alig különbözök, mégis mindenfelé divatba jöttek. Különösen szépek a Tarac völgyében elterülő falvakban.

Jellemben igen elütök a többiekétől a Fekete- és Fehér-Tisza völgyeiben lakó „huculok“ kivarrásai, hímzései. A keletreeső Nagybocksótól színes és művészi stilizálás kezdődik, mely önkéntelenül a nagy Kelet fényűzését és pompáját varázsolja elénk. Hasonlít a finn-orosz „peretykák“-ra és a kaukázusi szőnyegszövésre. Sok népeletkutató e kereszt-, félkereszt- és másfajú szövéseket valami nagyon régi szövés maradványának tartja. Véleményem szerint egyik kivarrás sem látszik régi eredetűnek, bár az ősi mintákhoz közelebb van. Valószínű, hogy a mindenféle értelemben szegényebb északi lakosság csak egyszerűsített és így egy „dekoratív redukció“ állott elő, mely azonban sok nem várt szépet adott.

Akármint is fejlődött ki a ruszin népművészet, figyelmet érdemel ez a festőien szép délkeleti, kárpátaljai sarok. Életirányával nagy vonásokban hasonlít a halicsi terület műveltebb huculjaihoz. Aki itt még nem járt, nem volt hegyeik között, nem ismeri érdekes szokásaikat, a javarovi lakodalmat vagy a sokorovi keresztelőt, ajánlom, minél előbb látogasson el, ha teheti, mert sohasem fogja elfelejteni azt, amit látott.

A világháború kitörése előtt az óhalicsi agyagművesség felülmúlta a ruszint, hogy később, nem tudván versenyre kelni a magyar kerámikái gyárakkal, mindkettő a megsemmisülésbe zuhanjon. Ma csak elemi és legsématisabb agyagkészítményeiben él, minden glazur (máz) és rajzi díszítés nélkül. A dráhói kerámia ma is ilyen. Az általános képet még a Tisza mindkét partján található óhalicsi tálipar egészíti ki. Nagyon emelik a verhovinai háztartás szépségét a Huszton, Ungváron, Nagyszöllösön készített agyagipari tárgyak. Ezek teljesen magyarosak. A valódi magyar agyagmű nem olyan egyszerűen és közvetlenül naív rajzaiban, színezetében, bár a formák a mesebeli keleti perzsára emlékeztetők.

Azért a hucul kézimunka semmiben sem marad el az óhalicsi mögött, sőt a körösmezei, koboli és poljanai finomságukkal még felül is múlják. A faragásoknál az újabbak nem a legszebbek közé tartozók, ugyanis ma a faragás inkább hagyomány, mint élő ipar és csak régi gazdaságokban lehet találni olyan edényeket, kanalakat, szövő-fonószékeket, melyek dúsan faragottak és égetett ornamenseikkel gazdagon, mesterien díszítettek. Azonban nem halt ki teljesen a hagyomány, mert az elvétve található kitűnő faragók és égetők készítményei a régmúlt idők nemességének legmértőbb bizonyítékai.

A faragott és jellegzetes ruszin fatemplomok díszítése és kiképzései másodjelenségek a népművészet közösségi jellegét illetően, inkább a képzőművészet körébe vágók. De azért az építkezési stílusban is visszavetítődik ugyanaz az örök jellemző vonás, mint mindennél, amit a falu népe alkot.

A ruszin népi művészetben a termékek sokfajtasága, a természetes eredőjű formák keresetlensége a népi szellem diadalát hirdetik. Egy sereg-szemlén, mely az elhanyagolt, jellegzetes ruszin művészet bemutatkozása lesz, mindezeket látni és érezni fogjuk.

A most tervezett, illetőleg rendezés előtt álló ruszin népművészeti kiállítás minden magyaráratnál ékeesebben fogja igazolni a ruszin nép primitív lelkiségén felépült művészetének szépségét és virágzását!

Kerekes István

AZ IFJÚSÁG AZ ÚJ MAGYAR IRODALOMBAN

Előadás jelent meg nemrégén folyóiratunk hasábjain, mely bemutatta, hogy miként fordult a magyar irodalom figyelme a gyermek felé. Olvas-tuk, hogy Mikszáth felfedezte a gyermekszoba költészetét, Gárdonyi fele-lősséggel és igaz szeretettel építgetett hidat írásaiban a nagyok lelkéből a kicsinyek felé s Herczeg Ferenc gyakran megmutatta, hogy a felnőttek életében nagy kérdés a gyermek. Ez volt a kezdet. Nagyot lépett azóta irodalmunk a látóhatár minden mérföldkövei, az élet izgató kérdései, a magyar sors járatlan mélyei felé. Így a gyermekszors néma küzdelmeiről és izgalmas szépségeiről is föllebbentette a fátylat.

A kor szemlélete is abba az irányba fejlődik, hogy az élet külön-b értékelésével, új közösségi életformák keresése során, tömegek minőségi színvonalának emelésére törekedve, a közvélemény is mind több és több érdeklődéssel fordul a gyermek, az ifjú felé. Ami egyes európai nagy né-pek történelmi műhelyében ma történik, az nemcsak politika, hanem ha-talmas tömegnevelési, *népnevelési tevékenység* is. Az ember szemléleté-nek kialakulásában legfontosabb idő az ifjúkor. Nagy barátaink új nép-nevelése ifjúkorban igyekszik megformálni az emberi lelket, mikor a leg-fogékonyabb, a leghajlékonyabb.

Háború előtti népnevelésünk nem szentelt elég figyelmet ifjúságunk széles tömegeinek. Ma már nem vitás, hogy nagy nemzeti értékeink között ifjúságunkat kell legtöbb gondoskodásban részesítenünk. Amikor pedig cselekedni akarunk, ismét bebizonyosodik, hogy a magyar szellem, az iro-dalom most is előre látta feladatát, ezen a téren is igyekezett teljesíteni küldetését.

Keressük a magyar ifjúság lelki tükrét irodalmunkban, kutatjuk a ma-gyar szellem új termése között az *emberré érések* hű rajzait: s regények lapjairól, elbeszélések sora közül, versek ritmusából fiatal arcok emelked-nek ki pazar bőséggel: szép szomorúak és játékos-hetykék, szelíd türe-lemmel jók és élelmes okosak, meggondolt számítók és meggondolatlanul indulatosak s ott vibrál és villog tekintetükben a magyar lélek fénye és árnya. Úgy látszik: írónk életében döntő élménnyé vált az ifjúság, mert nem fogynak ki az ifjú sorsok tanulságos és művészi ábrázolásából. Majd minden számottevő mai írónk megírta ifjúkori magakeresésének s a világba, fajtába, *közösségbe való elhelyezkedésének rajzát*. Van olyan írónk is, aki nem ír egyebet, mint művekbe foglalja, szimbólummá és *fajtaképpé* emeli ifjúkora döntő élményeit.

Van egy lényeges különbség régi és mai irodalmunk gyermek-, ill. ifjúábrázolása között. Régebbi irodalmunk inkább *kívülről* rajzolta a gyer-